

TRAUKSMES CELŠANA UN TRAUKSMES CĒLĒJU AIZSARDZĪBA

PĀRSKATS PAR 2023. GADU

Valsts kanceleja

Rīga 2024

**DARBINIEKS
NAV NIEKS.**

Saturs

Trauksmes celšana kompetentajās institūcijās	3
Trauksmes cēlēju aktivitāte	3
Trauksmes cēlēju ziņojumu izskatīšana	7
Trauksmes celšanas jomas	9
Trauksmes cēlēju kontaktpunkta darbība	11
Trauksmes cēlēju kontaktpunktā saņemtie iesniegumi un to virzība	11
Atbalsts un konsultācijas trauksmes celšanas jautājumos	12
Trauksmes celšanas tīmekļvietnes attīstība	14
Iekšējo trauksmes celšanas sistēmu darbība	14
Izpratnes veicināšana un mācības par trauksmes celšanu	15
Trauksmes cēlēju aizsardzība	16
Konsultācijas par tiesību aizsardzību	16
Valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība trauksmes cēlējiem	16
Tiesvedības 2023. gadā, kurās pieminēts Trauksmes celšanas likums	17
Administratīvā atbildība trauksmes celšanas jomā	17
Biedrību un nodibinājumu atbalsts	18
Trauksmes celšanas regulējuma jautājumi	18
Sadarbība ar citām Eiropas Savienības valstīm	19
Galvenie secinājumi	21

TRAUKSMES CELŠANA KOMPETENTAJĀS INSTITŪCIJĀS

Trauksmes celšanas likums paredz trauksmes cēlēja ziņojuma iesniegšanu kompetentajā institūcijā, proti, valsts vai pašvaldības institūcijā, kurai normatīvajos aktos ir noteikta kompetence trauksmes cēlēja norādītajā jautājumā.

Kompetentā institūcija var būt par attiecīgo jomu atbildīgā iestāde, tiesībaizsardzības iestāde vai hierarhiski augstāka iestāde. Piemēram, padotības iestādes darbinieks par iestādē notiekošo var celt trauksmi nozares ministrijā, ārstniecības iestādes darbinieks par neatbilstošu rīcību savā iestādē var vērsties veselības aprūpes uzraudzības iestādēs, par nodokļu jautājumiem var celt trauksmi Valsts ieņēmumu dienestā, par korupciju – Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojā.

Ja iedzīvotājam nav zināma iestāde, kurā celt trauksmi, vai viņš šaubās par kādas iestādes interesi, iesniegumu var nosūtīt Trauksmes cēlēju kontaktpunktam vai lūgt biedrības vai nodibinājuma atbalstu.

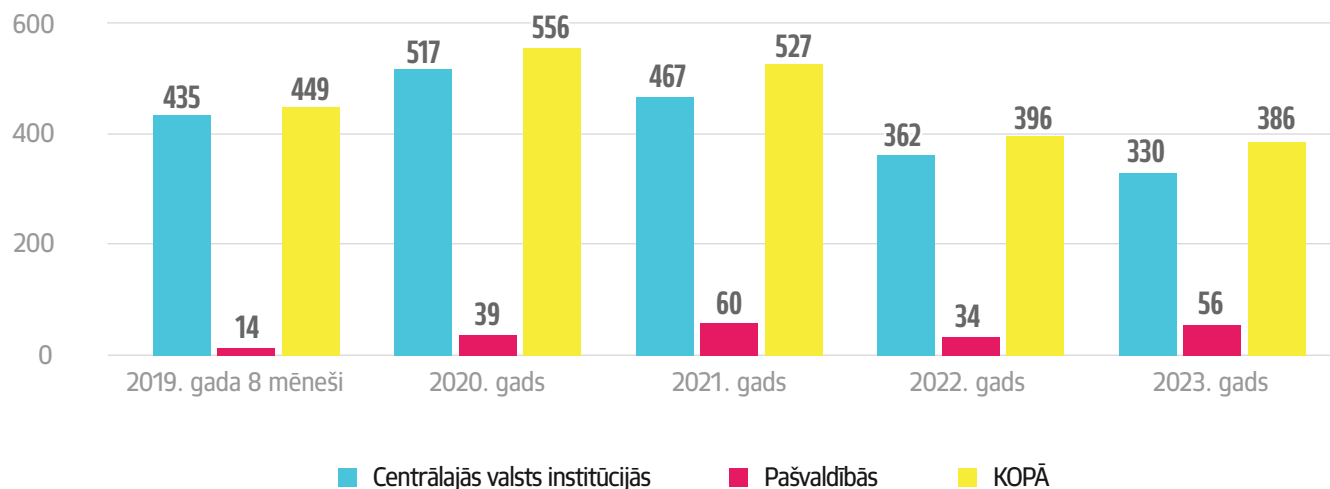
Valsts kancelejas tīmekļvietnē ir pieejams **saraksts, kurā norādītas kompetentās institūcijas un to kontaktpersonas trauksmes celšanas jautājumos** www.trauksmescelejs.lv/kur-celt-trauksmi

2024. gada sākumā Valsts kanceleja apkopoja datus par trauksmes cēlēju ziņojumiem, ko laikposmā no 2023. gada 1. janvāra līdz 31. decembrim saņēmušas kompetentās institūcijas – ministrijas, to padotības iestādes, neatkarīgās un patstāvīgās iestādes, tiesībaizsardzības iestādes un pašvaldības.

Trauksmes cēlēju aktivitāte

2023. gadā iedzīvotāji vai darbinieki ar iesniegumiem, kas noformēti kā trauksmes cēlēju ziņojumi, vērsušies **45 kompetentajās institūcijās** – 34 valsts iestādēs un 11 pašvaldībās. 2023. gadā kompetentajās institūcijās kopā saņemti **386** šādi iesniegumi – par 2 % mazāk nekā 2022. gadā.

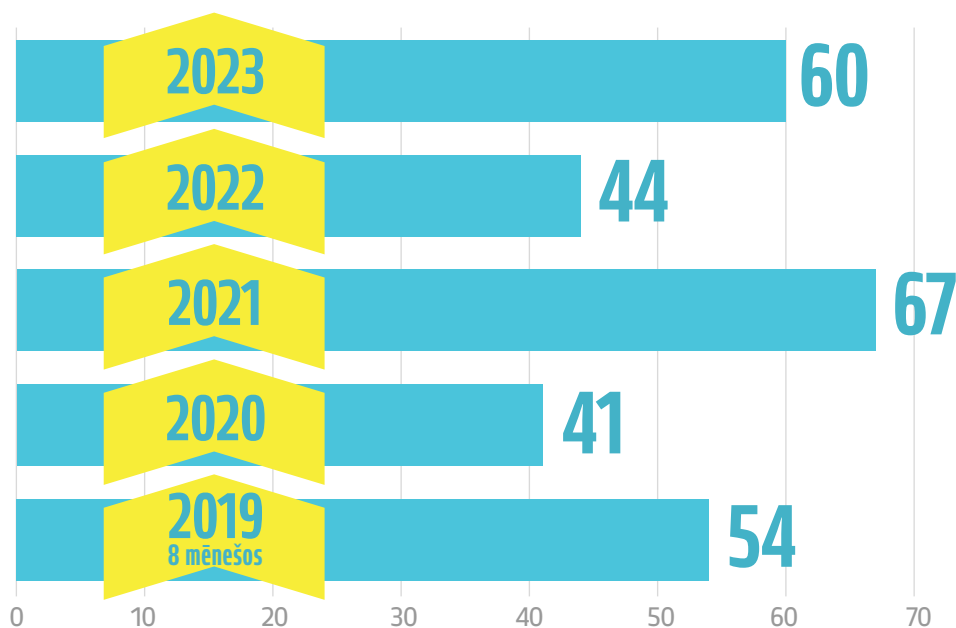
Iesniegumi, kas noformēti kā trauksmes cēlēju ziņojumi 2019. - 2023. gads (1. attēls)

2023. gadā **279 (72 %)** iesniegumi saņemti pirmreizēji no iesniedzēja, bet **107 (28 %)** saņemti no citas kompetentās institūcijas vai trauksmes cēlēju kontaktpunkta. Laikā, kopš darbojas Trauksmes celšanas likums, šis sadalījums ir bijis līdzīgs no gada uz gadu. Tādējādi var secināt, ka vairāk nekā divas trešdaļas iedzīvotāju pareizi izvēlas kompetento institūciju un uzreiz vēršas tajā un ka ievērojami retāk iesniegumu nepieciešams pārsūtīt pēc piekritības.

2023. gadā iespēju iesniegt ziņojumu, aizpildot elektronisko veidlapu vienotajā trauksmes cēlēju tīmekļvietnē trauksmescelejs.lv, izmantoja **60** iedzīvotāju.¹

Vietnē trauksmescelejs.lv iesniegtie trauksmes cēlēju ziņojumi 2019. - 2023. gads (2. attēls)

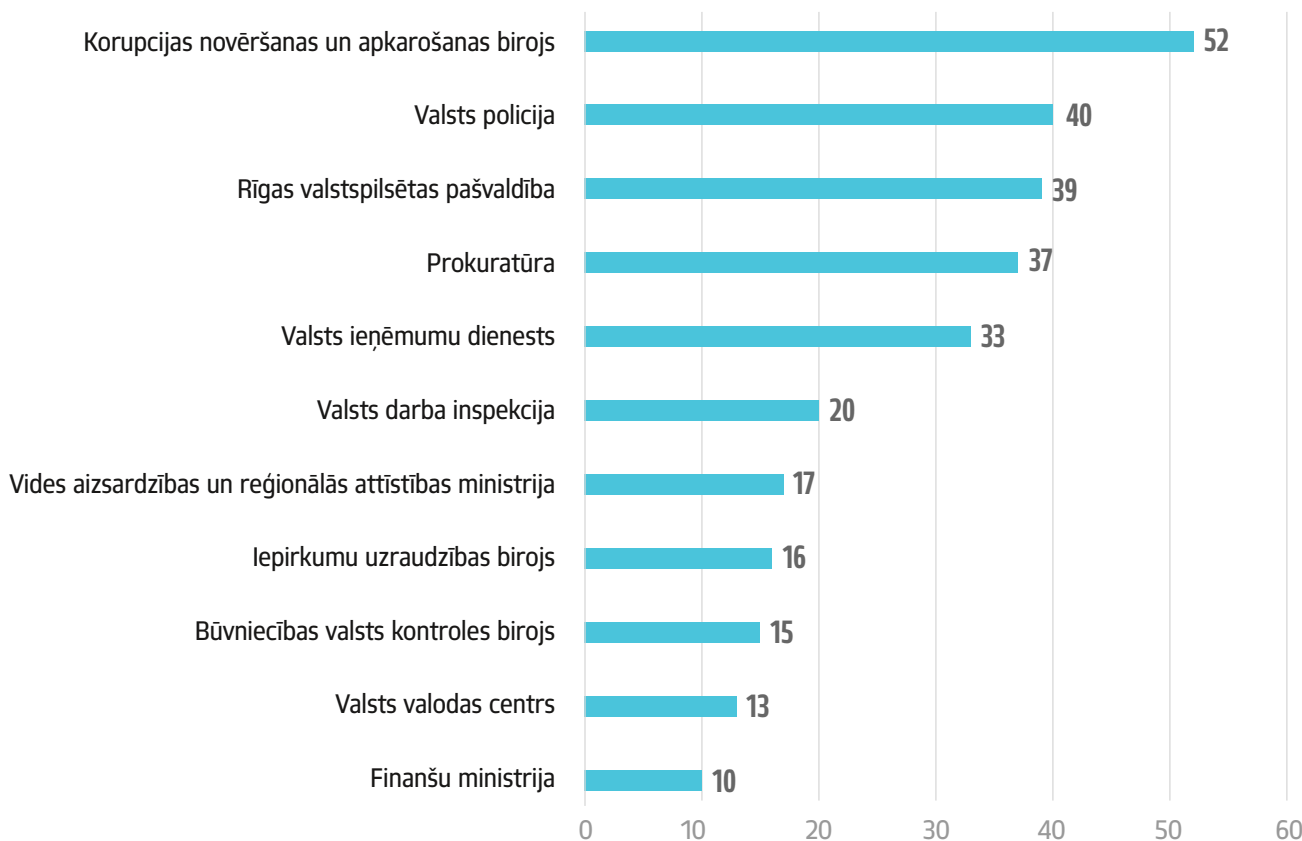

¹ Ziņojums nonāk tajā kompetentajā institūcijā, kuru veidlapā atzīmējis trauksmes cēlejs.

Lielākais Lielākais iesniegumu skaits 2023. gadā saņemts **Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojā** (turpmāk – KNAB) (**52** iesniegumi) un **leM Valsts policijā** (turpmāk – Valsts policija) (**40** iesniegumu). Salīdzinājumam: 2022. gadā visvairāk iesniegumu saņēma Valsts ieņēmumu dienests (turpmāk – VID) (**61** iesniegums) un **KNAB** (**55** iesniegumi).

Institūcijas pēc saņemto iesniegumu skaita

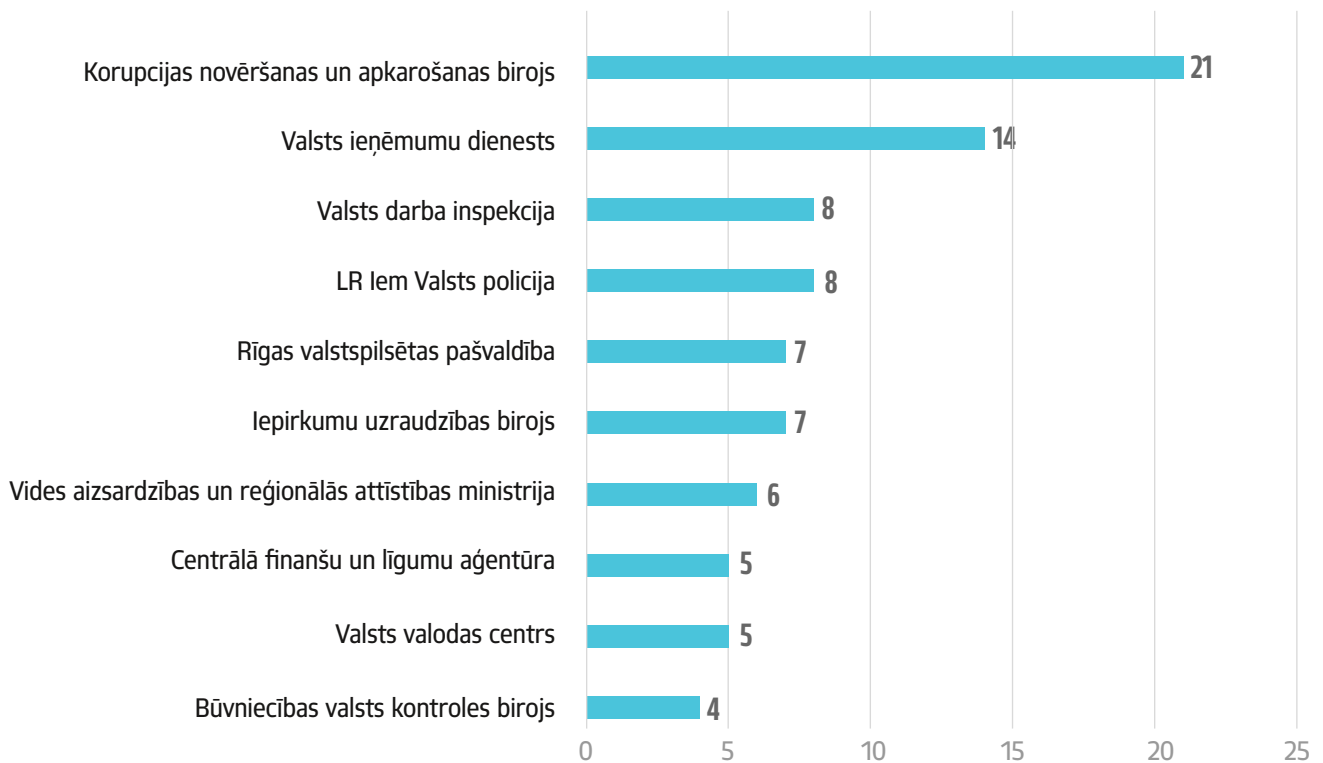
2023. gads (3. attēls)

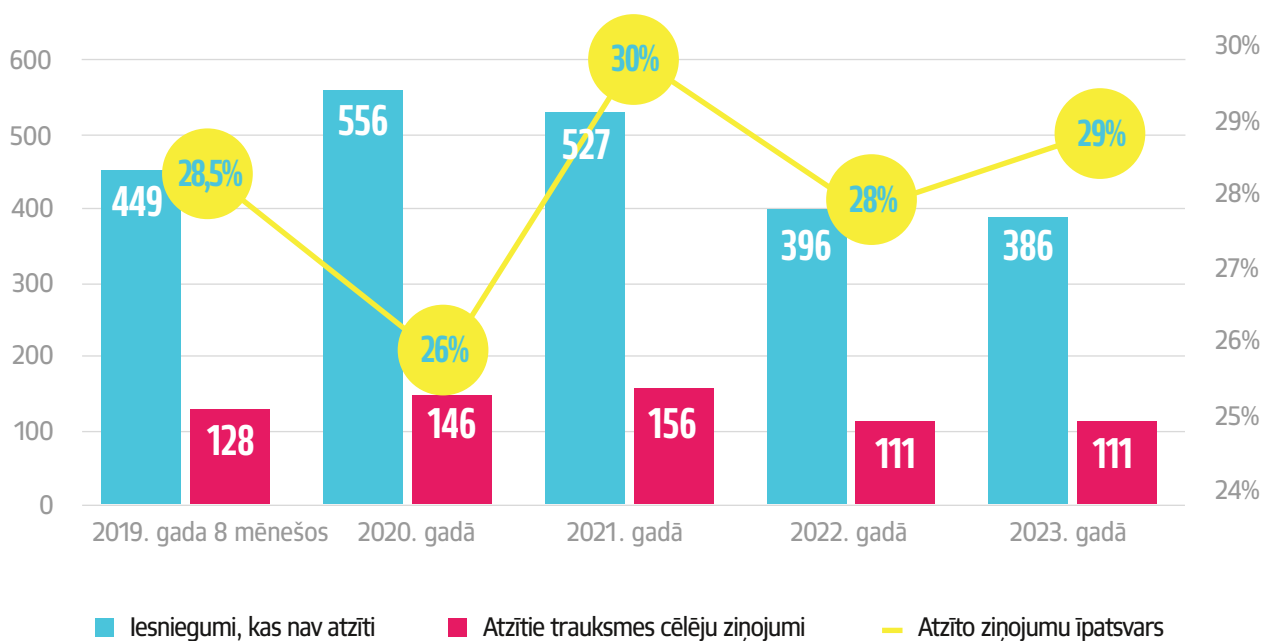
2023. gadā no saņemtajiem 386 iesniegumiem **106** tika atzīti par trauksmes cēlēju ziņojumiem (iepriekšējā gadā – 99 ziņojumi) un **5** vispārīgā kārtībā saņemtie iesniegumi tika pārreģistrēti par trauksmes cēlēju ziņojumiem (iepriekšējā gadā – 12 iesniegumi). Tādējādi **2023. gadā kopā tika saņemti 111 trauksmes cēlēju ziņojumi** – tikpat, cik iepriekšējā gadā, bet mazāk nekā 2021. gadā (**156** atzītie ziņojumi). 2023. gadā **245** gadījumos iesniegumi netika atzīti par trauksmes cēlēju ziņojumiem, jo neatbilda kādai no trauksmes celšanas pazīmēm (piemēram, informācija nav gūta saistībā ar darbu, informācija ir par civiltiesisku vai individuālu strīdu).

Vairākās kompetentajās institūcijās bija liels neatzīto iesniegumu skaits. Piemēram, Rīgas valstspilsētas pašvaldībā tika saņemti 39 iesniegumi, bet tikai 7 no tiem tika atzīti par trauksmes cēlēju ziņojumiem. Tika saņemti arī anonīmi iesniegumi vai tādi iesniegumi, kas neatbilda trauksmes celšanai pēc būtības (informācija par neatbilstībām nebija iegūta saistībā ar darbu, bet, piemēram, kā mājas iedzīvotājam, audzēkņa vecākam, dzīvokļu īpašnieku biedrības pārstāvim). Valsts kontrolē tika saņemti 8 iesniegumi un 23 e-pasta vēstules, kas sūtītas uz speciālo trauksmes cēlējiem paredzēto e-pasta adresi, taču nebija neviena atzīta trauksmes celšanas gadījuma (trijos gadījumos sniegtā informācija izvērtēta). Prokuratūrā 21 iesniegums, kas saņemts pa trauksmes celšanas kanāliem, tika pārsūtīts citām kompetentajām institūcijām.

Institūcijas pēc atzīto trauksmes cēlēju ziņojumu skaita 2023. gads (4. attēls)

Atzīto trauksmes cēlēju ziņojumu īpatsvars 2019.–2023. gadā (5. attēls)

Trauksmes cēlēju ziņojumu izskatīšana

Turpmāk apkopotā veidā ir sniegti dati par atzīto trauksmes cēlēju ziņojumu izskatīšanu – jomu, par kuru ir ziņots, ziņojuma izskatīšanas veidu, izskatīšanas rezultātu un ietekmi. Lai pēc būtības izvērtētu trauksmes cēlēja ziņojumā norādīto informāciju, 2023. gadā kompetentās institūcijas uzsāka **4** kriminālprocesus un **13** administratīvo pārkāpumu procesus. 2022. gadā **nevienā** gadījumā netika uzsākts kriminālprocess, bet 2023. gadā bijuši četri ziņojumi, kas potenciāli var ļaut atklāt noziedzīgu nodarījumu. 2023. gadā uzsāktie kriminālprocesi ir saistīti gan ar valsts dienestu, gan tautsaimniecību. **38 gadījumos veiktas dažādu veidu pārbaudes**. Atkarībā no pārkāpuma tās bija likumu normu izpildi kontrolējošo institūciju veiktas pārbaudes, piemēram, lai pārbaudītu trauksmes cēlēju ziņas par pārkāpumu valsts valodas lietošanas, nodokļu, iepirkumu, darba tiesību un darba drošības jomā. **53 gadījumos veiktas cita veida darbības**, piemēram, veikta resoriskā pārbaude, veikta ziņojumā minētās informācijas dokumentāla pārbaude, veikta uzņēmuma vai iestādes pārbaude uz vietas, izveidota pārbaudes komisija un tā sniegusi atzinumu.

Trauksmes cēlēju ziņojumu IZSKATĪŠANAS VEIDI 2020.–2023. gads (1. tabula)

Trauksmes cēlēju ziņojumu izskatīšanas veidi	Kopējais skaits			
	2023. gadā	2022. gadā	2021. gadā	2020. gadā
Uzsākts kriminālprocess	4	0	5	7
Uzsākts administratīvā pārkāpuma process	13	14	18	23
Uzsākta disciplinārlieta	0	2	1	1
Uzraudzības, kontroles vai revīzijas institūciju pārbaudes	38	15	32	13
Veiktas citas darbības (dokumentu pārbaude, informācijas pieprasījums, klātienes pārbaude, resoriskā pārbaude, dienesta pārbaude, pārbaude saistībā ar kompetentās institūcijas atteikumu u. c.)	53	63	61	40
Trauksmes cēlēja sniegtā informācija iekļauta esošajā lietā	10	3	8	20

Trauksmes cēlāju ziņojumu IZSKATĪŠANAS IZNĀKUMS 2020.–2023. gads *(2. tabula)*

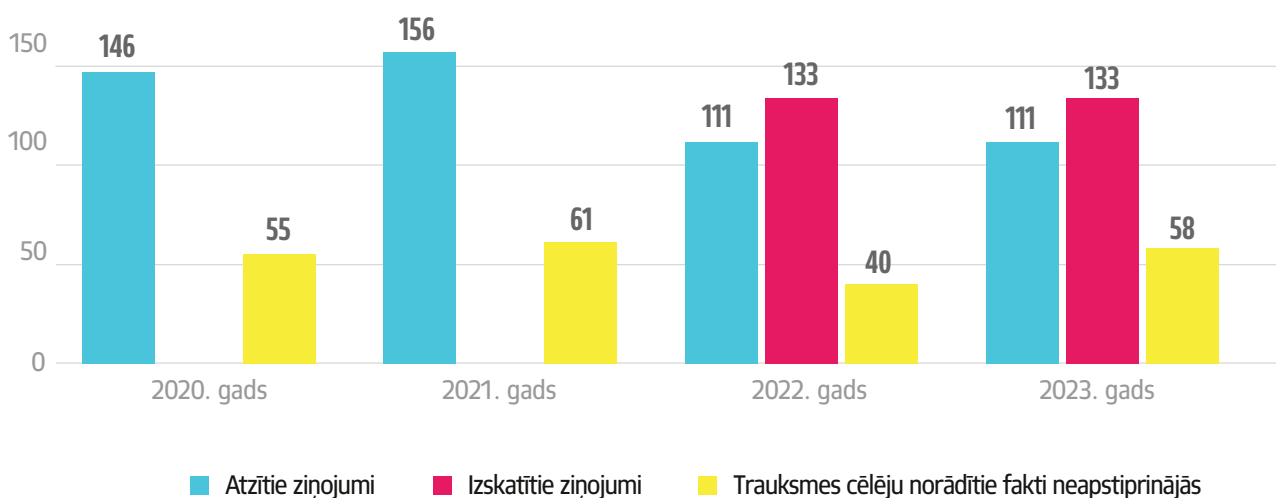
Trauksmes cēlāju ziņojumu izskatīšanas rezultāti	Kopējais skaits			
	2023. gadā	2022. gadā	2021. gadā	2020. gadā
Iestādē uzsākto kriminālprocesu nodeva nākamajai instancei	0	0	0	0
Pabeigti administratīvo pārkāpumu procesi	12	7	16	18
Pabeigta disciplinārlieta	0	1	0	1
Piemērota atbildība (uzlikts sods)	9	3	3	4
Konstatēts tiesību normu pārkāpums	10	6	17	14
Ētikas vai profesionālo normu pārkāpums	1	5	2	3
Novērsti pārkāpumi/atrisināta trauksmes cēlāja norādītā problēma	9	13	13	11
Veikti uzlabojumi trauksmes cēlāja norādītajā jautājumā	5	5	10	10
Sniegti ieteikumi uzņēmumam/iestādei	14	17	12	6
Pārsūtīts izvērtēšanai citai institūcijai	14	11	26	30
Norādītie fakti pārbaudē neapstiprinājās	58	40	61	55

Trauksmes cēlāju ziņojumu izskatīšanas iznākumā 2023. gadā ir pabeigti **12** administratīvo pārkāpumu procesi un 9 gadījumos ir piemērota atbildība (uzlikts sods). *Visu informāciju par trauksmes cēlāju ziņojumu izskatīšanas rezultātiem skatīt šā pārskata 2. tabulā.*

Secināms, ka nostiprinās trauksmes celšanas preventīvā loma, uzlabojot pārvaldību un tiesiskumu. Stabili augsts ir gadījumu skaits, kad sniegti ieteikumi uzņēmumam vai iestādei, kā arī novērsti pārkāpumi, uz kuriem norādījis trauksmes cēlājs, un veikti kādi uzlabojumi.

Lai arī kopumā paaugstinās trauksmes cēlāju ziņojumu kvalitāte (piemēram, uz to pamata tiek ierosināts vairāk krimināllietu), 2023. gadā ir pieaudzis gadījumu skaits, kad trauksmes cēlāja ziņojumā norādītie pārkāpumi pārbaudē neapstiprinās.

Gadījumi, kad trauksmes cēlēja ziņojumā norādītie fakti neapstiprinājās 2020.–2022. gads (6. attēls)

Trauksmes cēlēju ziņojumu ietekme un radītās pārmaiņas sabiedrībā. 2023. gada dati liecina, trauksmes cēlēji vērsuši uzmanību uz pārkāpumiem dažādās jomās (piemēram, nodokļu samaksa, būvniecības drošība, korupcija), kā arī uz pārkāpumiem iekšējā darba vidē (piemēram, saistībā ar algu izmaksu, kādu priekšrocību piešķiršanu vai attieksmi pret darbiniekiem, darba kultūru vai darba drošību). Daudzu ziņojumu iesniegšanas mērķis ir nodrošināt kontroli un tiesiskumu publiskajā sektorā (piemēram, ziņots par novērotiem interešu konfliktiem, neatļautu amatu savienošanu, valsts valodas nelietošanu). Vēl trauksmes cēlēji vērsuši uzmanību uz trūkumiem iekšējā informācijas aprītē un komunikācijā, pienākumu dublēšanos, nelikumīgiem rīkojumiem, formālu atlasī, ienākumu neatspoguļošanu grāmatvedības uzskaitē, labas pārvaldības principa neievērošanu.

Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 23. oktobra Direktīva (ES) 2019/1937 par to personu aizsardzību, kuras ziņo par Savienības tiesību aktu pārkāpumiem (turpmāk – direktīva 2019/1937), ietver prasību apkopot datus par nodarīto finanšu kaitējumu, tā novērtējumu un summām, kas atgūtas pēc izmeklēšanas un tiesvedības par ziņotajiem pārkāpumiem. 2023. gadā Latvijā trauksmes cēlēju ziņojumu izskatīšanas rezultātā konstatētais finanšu kaitējums ir 451 379 euro (2022. gadā – 190 849 euro).²

Trauksmes celšanas jomas

2023. gadā, līdzīgi kā iepriekšējos gados, visbiežāk trauksme celta par amatpersonu iespējamu prettiesisku rīcību, par valsts un pašvaldību rīcību ar publiskajām finansēm un mantu, par publiskajiem iepirkumiem un par izvairīšanos no nodokļu samaksas.

2023. gadā īpaši **pieaudzis ziņojumu skaits par korupciju, būvniecību un publiskajiem iepirkumiem:** par korupciju 2023. gadā saņemti 18 ziņojumi (2022. gadā – 1), par būvniecību 2023. gadā saņemti 8 ziņojumi (2022. gadā – 2), par publiskajiem iepirkumiem 2023. gadā saņemti 11 ziņojumi (2022. gadā – 3).

² Kaitējums konstatēts un aprēķināts lietās, kuras saistītas ar trauksmes celšanu nodokļu samaksas jomā.

Ir vairākas jomās, kurās ir maz trauksmes celšanas gadījumu. Piemēram, maz ir ziņojumu par sabiedrības veselību, pārtikas un produktu drošību, patērētāju tiesībām (piemēram, par negodīgu un nelikumīgu ražošanas, importa vai izplatīšanas praksi, nedrošiem un videi kaitējošiem produktiem). Šīs pārkāpumu jomas ir uzsvērtas Direktīvā 2019/1937. Minētajā direktīvā norādīts arī uz pievienoto vērtību, kas var būt trauksmes cēļiem finanšu pakalpojumu jomā. 2023. gadā kompetentajās institūcijās nav saņemti trauksmes cēļu ziņojumi par finanšu un kapitāla tirgus sektoru. Iespējams, ierobežojumi ir ziņošana tikai par darba vidi un tas, ka ir ziņošanas kanāli šajās jomās (vai ir bijuši iekšējie trauksmes celšanas gadījumi, kas netiek uzskaitīti šajā pārskatā).

Trauksmes celšanas likuma 3. pantā nosauktas **22** jomas, kas ietver arī **10** jomas, kas minētas Direktīvas 2019/1937 2. pantā. Līdztekus tam Trauksmes celšanas likums paredz, ka var celt trauksmi arī par jebkuru citu pārkāpumu. Šā pārskata 3. tabulā sniegta informācija par ziņojumu skaitu Trauksmes celšanas likumā un Direktīvā 2019/1937 minētajās jomās, kā arī norādīts, cik reizes trauksme celta par pārkāpumiem citās jomās.

Trauksmes cēļu ziņojumos norādīto pārkāpumu jomas 2023. gads *(3. tabula)*

Amatpersonu prettiesiska darbība	30
Korupcija	18
Publiskas personas finanšu līdzekļu vai mantas izšķērdēšana	15
Pārkāpumi publisko iepirkumu jomā	11
Izvairīšanās no nodokļu samaksas	10
Krāpšana (izņemot krāpšanu un citu nelikumīgu rīcību, kas apdraud Eiropas Savienības finanšu intereses)	8
Būvniecības drošības apdraudējums	8
Sabiedrības veselības apdraudējums	6
Darba drošība	3
Vides drošības apdraudējums, tostarp rīcība, kas ietekmē klimata pārmaiņas	3
Pārtikas un barības nekaitīgums	2
Cilvēktiesību pārkāpumi	1
Konkurences tiesības un komercdarbības atbalsta noteikumu pārkāpumi	1
Korupcija un partiju finansēšanas noteikumu pārkāpumi	1
Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana, terorisma un proliferācijas finansēšana	1
Sabiedriskās kārtības apdraudējums	1
Transporta drošība	1
Krāpšana un cita nelikumīga rīcība, kas apdraud Eiropas Savienības finanšu intereses (Līguma par Eiropas Savienības darbību 325. pants)	1
Publiskās un privātās partnerības	1
Politisko partiju finansēšana un priekšvēlēšanu aģitācija	1
Privātās dzīves un personas datu aizsardzība un tīkla un informācijas sistēmu drošība	0
Patērētāju tiesību aizsardzība	0
Preču (produktu) un pakalpojumu drošība un atbilstība	0
Konkurences tiesības un komercdarbības atbalsta noteikumu pārkāpumi	0
Pretradiācijas aizsardzība un kodoldrošība	0
Finanšu un kapitāla tirgus sektors	0
Pārkāpumi citās jomās*	9

* Pārkāpumi jomās, kas nav īpaši izceltas Trauksmes celšanas likuma 3. pantā vai direktīvas 2019/1937 2. pantā.

Plašāka statistika par 2019.–2023. gadu pieejama <https://trauksmescelejs.lv/statistika> un www.mk.gov.lv/lv/gada-parskats-par-trauksmes-celsanu.

TRAUKSMES CĒLĒJU KONTAKTPUNKTA DARBĪBA

Trauksmes cēlēju kontaktpunktā saņemtie iesniegumi un to virzība

Trauksmes cēlēju kontaktpunktā (Valsts kancelejā) laikposmā no 2023. gada 1. janvāra līdz 31. decembrim kopumā **saņemti un reģistrēti 49** iesniegumi (tostarp **31** iesniegums, kas noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums) un cita informācija.³

Viena no trauksmes cēlēju kontaktpunkta funkcijām ir saņemto ziņojumu pārsūtīšana kompetentajām institūcijām, par to informējot trauksmes cēlēju. **2023. gadā kompetentajām institūcijām pārsūtīti 22 iesniegumi**, kas noformēti kā trauksmes cēlēja ziņojums (2022. gadā kompetentajām institūcijām tika pārsūtīti 30 šādi ziņojumi).

Valsts kancelejā kā kompetentajā institūcijā izskatīts 1 trauksmes cēlēja ziņojums.

2023. gadā trauksmes cēlēju kontaktpunkts sagatavoja **41 atbildi**. Lielākā daļa bija atbildes iesniedzējiem **par iesniegumu pārsūtīšanu** kompetentajām institūcijām, taču bija arī atbildes par iesnieguma neatbilstību Trauksmes celšanas likuma pazīmēm vai par **nepārsūtīšanu**, jo iesniegums jau ir adresēts kompetentai institūcijai.

Ikdienā tiek saņemta un vietnē <https://trauksmescelejs.lv/kur-celt-trauksmi> aktualizēta informācija par kompetento institūciju kontaktpersonām.

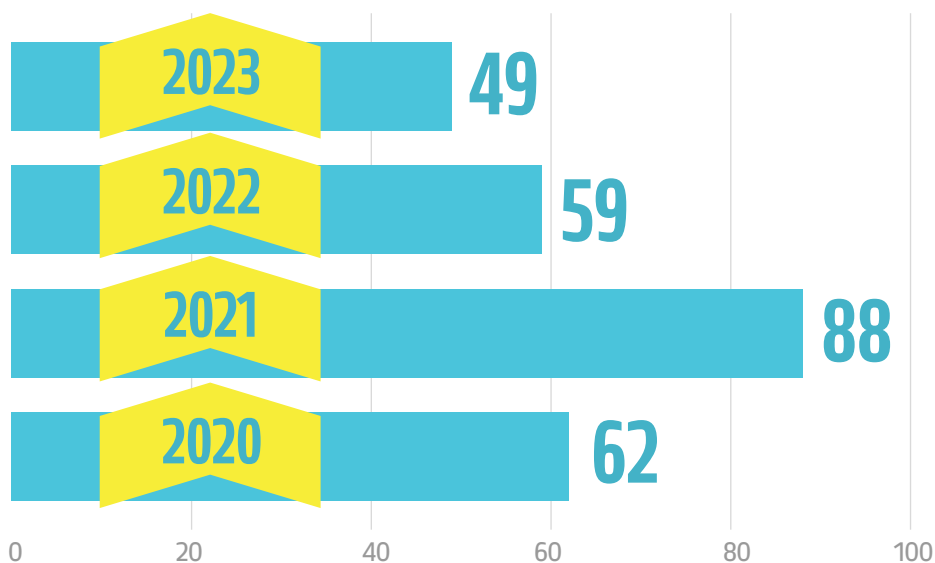
Papildus minētajam 2023. gadā trauksmes cēlēju kontaktpunktā uz e-pastu trauksme@mk.gov.lv tika saņemtas **12 vēstules, kurās lūgta konsultācija vai sniegta kāda informācija par novērotiem pārkāpumiem**, un uz šīm vēstulēm tika sniegtas atbildes. Saņemtajās vēstulēs tika lūgta konsultācija par Trauksmes celšanas likuma normu interpretāciju un par tā piemērošanu (piemēram, dokumentu glabāšanu, trauksmes cēlēju ziņojumu nodošanu citām personām, iekšējās trauksmes celšanas sistēmas izveidi u. tml.), kā arī dažos no šiem e-pastiem sniegta informācija par novērotajiem pārkāpumiem (taču informācija neatbilda Trauksmes celšanas likuma būtībai).

³ 2023. gadā reģistrētie 49 ziņojumi ietver tikai tos vietnē <https://trauksmescelejs.lv> elektroniski iesniegtos ziņojumus, kuros kā adresāts bija norādīta Valsts kanceleja.

Jomas, par kurām iesniedzēji trauksmes cēlēju kontaktpunktā 2023. gadā cēla trauksmi visbiežāk:

- neatbilstoši darba apstākļi, darba organizācija un darba drošības pārkāpumi;
- netaisnīgi noteikta vai sadalīta atlīdzība, atlīdzības apmērs un piemaksas;
- pārkāpumi atlases kārtībā vai atlases rīkošanā, tostarp konkursa apiešana;
- mobings un bosings, nevienlīdzīga attieksme pret darbiniekiem;
- nelietderīgs Eiropas Savienības fondu līdzekļu izlietojums, iespējamās koruptīvas darbības un neatbilstošas ar uzraudzību un valsts atbalstu saistītas darbības no valsts iestādes puses;
- valsts atbalstītas ēkas renovācijas apturēšana nekvalitatīvu būvdarbu dēļ, ugunsdrošības prasību neievērošana un citi trūkumi būvniecībā;
- nodokļu nemaksāšana un nelegāla nodarbinātība;
- atrašanās interešu konfliktā kapitālsabiedrībā;
- pārkāpumi saistībā ar publiskajiem iepirkumiem (īpaši reģionos), ieinteresētība iepirkumos;
- vadības dienesta stāvokļa izmantošana un finanšu līdzekļu izšķērdēšana kapitālsabiedrībā;
- valsts valodas nelietošana uzņēmumā;
- vides apdraudējums būvē.

Trauksmes cēlēju kontaktpunktā saņemto iesniegumu skaita dinamika 2020.–2023. gads (7. attēls)

2023. gadā saņemti un reģistrēti 3 anonīmi iesniegumi. Lai arī Trauksmes celšanas likums neparedz anonīmu ziņošanu, sniegtā informācija atbilstoši labas pārvaldības principam tika izvērtēta. Anonīmie iesniegumi bija kvalitatīvi, norādot uz anonīmas ziņošanas potenciālu.

Atbalsts un konsultācijas trauksmes celšanas jautājumos

2023. gadā telefoniski konsultētas 128 personas. Konsultāciju kopējais ilgums bija **18 h 20 min.**

Telefoniskas konsultācijas sniegtas gan institūciju kontaktpersonām (par institūcijā saņemto ziņojumu reģistrēšanu, izvērtēšanu, pseidonimizēšanu), gan privātpersonām (par ziņojumu iesniegšanu un izvērtēšanu, par savu interešu aizsardzību, ja iesniegts trauksmes cēlēja ziņojums vai plānots to iesniegt). 2023. gadā salīdzinoši daudz zvanu bija no valsts kapitālsabiedrībām.

Trauksmes cēlēja kontaktpunkta sniegtās telefoniskās konsultācijas:

2021. gads	148 personas
2022. gads	123 personas
2023. gads	128 personas

2023. gadā sniegtas **9 konsultācijas rakstisku atbilžu veidā**, tostarp **2 personām** atbildes sniegtas par tām radītajām nelabvēlīgajām sekām trauksmes celšanas dēļ. Abos gadījumos sekas bija **darba uzteikums**. Jāņem vērā, ka darba zaudēšana pēc trauksmes celšanas ir tūlītējās sekas, taču tām var sekot arī netiešas sekas, kas ir reputācijas apdraudējums un grūtības atrast citu darbu attiecīgajā nozarē vai teritorijā. Personas konsultācijā lūdza juridisko palīdzību konkrētās situācijas risināšanā vai lūdza informāciju, kā tālāk rīkoties. Personām tika skaidrotas tiesības, kā arī ieteikts pēc juridiskās palīdzības vērsties Juridiskās palīdzības administrācijā⁴. Pārējos gadījumos konsultācijas ietvēra skaidrojumus par iekšējo trauksmes celšanas sistēmu un par trauksmes celšanas iespējām un pazīmēm.

2023. gadā notikusi arī **1 klātienē tikšanās ar trauksmes cēlēju**.

2023. gadā trauksmes cēlēju kontaktpunktā vērsās **2 personas** ar sūdzībām par neatbilstošu trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšanu. Vienā gadījumā notika tikšanās klātienē un vēlāk no personas tika saņemts rakstisks iesniegums. Otrā gadījumā no viena iesniedzēja tika saņemti 9 iesniegumi par neatbilstošu viņa trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšanu, tostarp par viņam radītajām sekām. Abos gadījumos neatbilstoši izskatītie ziņojumi bija saistīti ar publiskajiem iepirkumiem pašvaldībās.

2023. gadā trauksmes cēlēju kontaktpunkts nosūtīja **3 vēstules valsts pārvaldes iestādēm**, vērsot to uzmanību uz trauksmes cēlēju norādītajiem pārkāpumiem, piemēram, par atlasēm, darba apstākļiem vai trauksmes celšanas kārtības neievērošanu.

Trauksmes cēlēju kontaktpunkts vēstulēs un semināros **kompetentajām institūcijām** regulāri norāda **uz trauksmes celšanas kārtību**, tostarp uz **Trauksmes celšanas likuma 7. pantā** noteiktajiem pienākumiem:

1. ja iesniegums noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums, tā saņemšanu apstiprina septiņu dienu laikā;
2. iesniegumu, kas noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums, septiņu dienu laikā izvērtē un lēmumu triju dienu laikā nosūta trauksmes cēlējam (ziņojums atzīts vai neatzīts par trauksmes cēlēja ziņojumu);
3. iesniegumu, kas nav institūcijas kompetencē, septiņu dienu laikā pārsūta pēc piekritības;
4. par trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšanas gaitu trauksmes cēlēju informē ne vēlāk kā divu mēnešu laikā;
5. trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšanas beigās trauksmes cēlēju informē par konstatētajiem faktiem un pieņemto lēmumu vai veiktajām darbībām.

⁴ No 2024. gada 1. janvāra – Tiesu administrācija.

TRAUKSMES CELŠANAS TĪMEKĻVIETNES ATTĪSTĪBA

Valsts kancelejas izveidotajā tīmekļvietnē trauksmescelejs.lv ir informācija par trauksmes celšanu un kompetentajām institūcijām, kā arī iespēja iesniegt ziņojumu. Valsts kanceleja nodrošina tīmekļvietnes uzturēšanu un satura atjaunošanu.

Tīmekļvietnē ir iespēja ziņojumu iesniegt elektroniski, izmantojot valsts pārvaldes pakalpojumu portāla Latvija.lv autentifikācijas moduli (nav nepieciešams elektroniskais paraksts). Kā jau norādīts, 2023. gadā pieaudzis vietnē trauksmescelejs.lv saņemto iesniegumu skaits.

Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī 2023. gadā Valsts kanceleja regulāri aktualizēja tīmekļvietnē pieejamo informāciju par kompetentajām institūcijām. No kompetentajām institūcijām saņemto aktuālo informāciju (piemēram, kontaktpersonu izmaiņas) Valsts kanceleja publicē tīmekļvietnes sadaļā <https://trauksmescelejs.lv/kur-celt-trauksmi>.

Minētajā tīmekļvietnes sadaļā iedzīvotāji var ērti vienkopus atrast pamatinformāciju par valsts pārvaldes iestādēm, 7 valstspilsētām un 36 novadiem. Sīkāka informācija var tikt sniegta iestādes vai pašvaldības tīmekļvietnē.

2023. gadā minētajā tīmekļvietnes sadaļā Valsts kanceleja **sāka publicēt informāciju par un pašvaldību kapitālsabiedrībām (kā kompetentajām institūcijām) un to kontaktpersonām trauksmes celšanas jautājumos.**

Valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības ir publiskas personas institūcijas un līdz ar to var būt kompetentās institūcijas Trauksmes celšanas likuma izpratnē. Valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrība veido iekšējo trauksmes celšanas sistēmu, nosaka atbildīgās personas un kontaktpersonas un par kontaktpersonām informē trauksmes cēlēju kontaktpunktu Valsts kancelejā, nosūtot ziņu uz e-pasta adresi trauksme@mk.gov.lv.

Sīkāka informācija par trauksmes celšanas kārtību var tikt sniegta iestādes, pašvaldības vai kapitālsabiedrības tīmekļvietnē.

2023. gadā Valsts kanceleja aktualizēja trauksmes celšanas aprakstu, kā arī izveidoja aprakstu vieglajā valodā Valsts un pašvaldību iestāžu tīmekļvietņu vienotajā platformā⁵.

IEKŠĒJO TRAUKSMES CELŠANAS SISTĒMU DARBĪBA

Gan publiskajā, gan privātajā sektorā iestādes, uzņēmumi un organizācijas veido iekšējo trauksmes celšanas sistēmu (tās izveides pienākums ir noteikts Trauksmes celšanas likumā). Iekšējā trauksmes celšanas sistēma ir iespēja organizācijai laikus gūt informāciju par iespējamo pārkāpumu un novērst to, veicinot darbinieku uzticēšanos un pienesumu savas darba vides pilnveidošanā.

Svarīgi ir iedrošināt darbiniekus izmantot iekšējo trauksmes celšanas sistēmu. Vadība, par trauksmes celšanu atbildīgās personas un komunikācijas speciālisti kopīgi var radīt vidi, kas iedrošina celt trauksmi un parāda, ka trauksmes celšana ir jēgpilna un nepieciešama.

2023. gadā tika aizsākts darbs saistībā ar Trauksmes celšanas likuma īstenošanas ex-post izvērtējumu, un tuvākajos gados plānots neatkarīgs biedrības "Sabiedrība par atklātību – Delna" veikts novērtējums, kurā iecerēts apkopot ziņas un sīkāk analizēt iekšējo trauksmes celšanas sistēmu darbības pieredzi.

⁵ Plašāk par Valsts un pašvaldību iestāžu tīmekļvietņu vienoto platformu: www.mk.gov.lv/lv/timeklvietnes1

IZPRATNES VEICINĀŠANA PAR TRAUKSMES CĒĻĀNU

2023. gadā Valsts kanceleja nodrošināja dalību trijos mācību pasākumos par trauksmes cēlšanu – tiesu izpildītājiem, iekšējiem auditoriem un Veselības ministrijas darbiniekiem.

2023. gada 10. martā notika divi “Sabiedrības par atklātību – Delna” rīkoti vebināri par Trauksmes cēšanas likumu un būtiskākajām atziņām par trauksmes cēšanas sistēmas darbību Latvijā:

- Trauksmes cēšanas likums un tā piemērošanas problemātika (**mērķauditorija**: valsts pārvaldes iestādes, organizācijas un uzņēmumi, kuri izskata trauksmes cēļu ziņojumus gan kā kompetentās iestādes, gan saskaņā ar iekšējās trauksmes cēšanas sistēmas kārtību);
- Kas jāzina trauksmes cēļam – likuma piemērošanas problemātika (**mērķauditorija**: potenciālie trauksmes cēļi).

2023. gada 12. jūnijā Valsts kanceleja publicēja preses relīzi “Nostiprinās trauksmes cēšanas preventīvā loma”, kurā sniegta informācija par 2022. gada pārskatu. Relīzē uzsvērts trauksmes cēšanas regulējuma primārais mērķis – aizsargāt trauksmes cēļu, kā arī tas, ka paaugstinās trauksmes cēļu ziņojumu kvalitāte un pieaug tādu ziņojumu īpatsvars, kuros norādītie fakti apstiprinās⁶

TRAUKSMES CĒĻJU AIZSARDZĪBA

Valsts Trauksmes cēļu aizsardzības mērķis ir veikt pasākumus, lai netiktu izpausta trauksmes cēļu identitāte, kā arī novērst nelabvēlīgu seku rašanos trauksmes cēšanas dēļ.

Trauksmes cēšanas likumā, kas stājās spēkā 2022. gada 4. februārī, aizliegums radīt nelabvēlīgās sekas ir paplašināts un šobrīd ir attiecināms ne tikai uz trauksmes cēļu un viņa radniekiem, bet arī uz **saistītajām personām**.

Saistītās personas ir personas, kuras atbalsta trauksmes cēļu, piemēram, darba kolēģi, ja tie ir snieguši padomu un atbalstu ziņojošajai personai, kā arī tās var būt ar trauksmes cēļu saistītas juridiskās personas, piemēram, uzņēmumi, biedrības. Represijas pret juridiskajām personām var ietvert, piemēram, boikotēšanu vai liegumu sniegt kādu pakalpojumu.

Katru gadu tiek fiksēti gadījumi, kad trauksmes cēļiem rodas nelabvēlīgas sekas trauksmes cēšanas dēļ. Līdz šim nav saņemta informācija par gadījumiem, kad sekas būtu radušās trauksmes cēļa radniekam vai saistītajai personai.

Pieejamie dati par konsultācijām un juridiskās palīdzības pieprasījumiem ļauj pieņemt, ka **2023. gadā ir bijis ne vairāk par 9 gadījumiem, kad trauksmes cēļiem radītās nelabvēlīgās sekas.**

⁶ <https://www.mk.gov.lv/jaunums/nostiprinas-trauksmes-celsanas-preventiva-loma>

Konsultācijas par tiesību aizsardzību

Saskaņā ar Trauksmes celšanas likumu konsultācijas par savu tiesību aizsardzību ir viena no trauksmes cēlēja aizsardzības garantijām. Pienākumu sniegt konsultācijas par tiesību aizsardzību trauksmes cēlējiem likums nosaka divām iestādēm:

- Valsts kancelejas trauksmes cēlēju kontaktpunktam;
- Valsts darba inspekcijai.

2023. gadā Valsts kancelejas trauksmes cēlēju kontaktpunkts sniedza **2 konsultācijas** personām, kuras saskārušās ar nelabvēlīgām sekām trauksmes celšanas dēļ (skatīt sadaļu "Trauksmes cēlēju kontaktpunkta darbība").

Arī Valsts darba inspekcija 2023. gadā sniedza **2 konsultācijas** trauksmes cēlējiem – par trauksmes celšanu un darba tiesību jautājumiem.

Trauksmes cēlēji konsultācijas var saņemt, arī vēršoties **pie kontaktpersonas** trauksmes celšanas jautājumos tajā **kompetentajā institūcijā, kurā ir celta trauksme.**

Valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība trauksmes cēlējiem

Tiesu administrācijā⁷ 2023. gadā saņemti **5 juridiskās palīdzības pieprasījumi**, no tiem juridiskā palīdzība ir piešķirta 3 gadījumos, bet 2 gadījumos ir bijis atteikums. Kopš 2020. gada, kad saņemti pirmie juridiskās palīdzības pieprasījumi no trauksmes cēlējiem, pieprasījumu skaits no gada uz gadu ir bijis mainīgs, taču vidēji gadā ir **6** pieprasījumi.

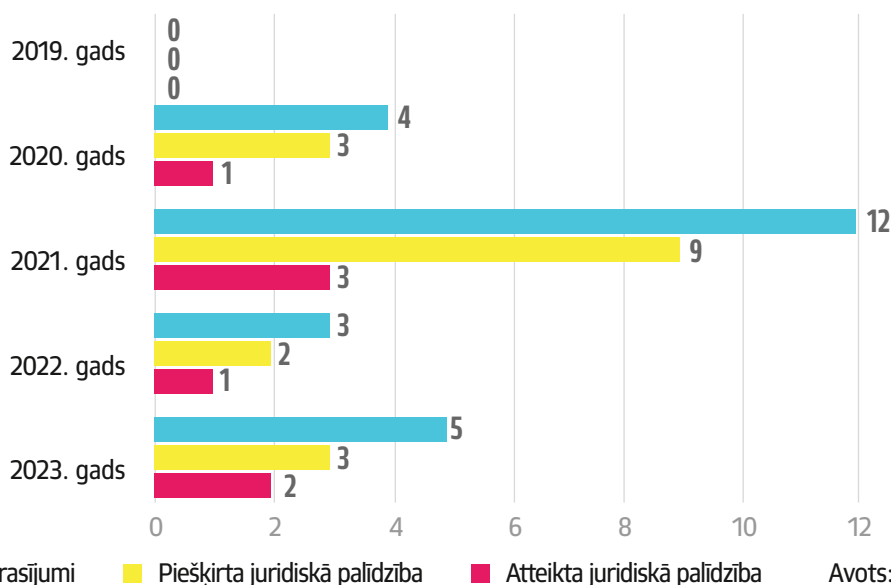
Kopumā Trauksmes celšanas likuma darbības laikā (piecos gados) Tiesu administrācijā saņemti **24** pieprasījumi sniegt juridisko palīdzību. **17** gadījumos valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība trauksmes cēlējiem piešķirta, bet **7** gadījumos – atteikta.

Juridiskās palīdzības veidi, ko personas ir tiesīgas saņemt ir:

- juridiskās konsultācijas,
- procesuālo dokumentu sagatavošana,
- juridiskās palīdzības sniegšana tiesā.

Juridiskās palīdzības sniedzējam ir tiesības iepazīties ar lietas materiāliem tiesā.

Valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība trauksmes cēlējiem 2019.–2023. gads (8. attēls)

■ Saņemtie pieprasījumi

■ Piešķirta juridiskā palīdzība

■ Atteikta juridiskā palīdzība

Avots: Tiesu administrācija

⁷ Ar 2024. gadu Juridiskās palīdzības administrācijas funkcijas pārņēma Tiesu administrācija.

TIESVEDĪBAS 2023. GADĀ, KURĀS PIEMINĒTS TRAUKSMES CELŠANAS LIKUMS

Saskaņā ar Tiesu administrācijas sniegto informāciju 2023. gadā **pieaudzis to tiesvedību skaits, kurās pieminēts Trauksmes celšanas likums**. 2023. gadā tika pieņemti **26** nolēmumi **17** lietās **15** tiesvedības procesos (2022. gadā bija 21 nolēmums 13 lietās).

Tika uzsāktas 11 administratīvās lietas, no kurām 6 bija par vienu un to pašu faktisko situāciju, kurā citstarp ir pieminēts Trauksmes celšanas likums, lai gan lietas nav saistītas ar trauksmes celšanu vai trauksmes cēlēja statusu.

Viena administratīvā lieta un viena civillieta bija par mobingu un bosingu, un arī šajās lietās nebija konstatējama tieša saistība ar trauksmes celšanu kā tādu.

2 nolēmumi bija krimināllietās, kas nav publiski pieejami.

Izskatot publiski pieejamos nolēmumus, secināms, ka **minētās tiesvedības nav saistītas ar trauksmes celšanu un tās rezultātā radītām nelabvēlīgām sekām**.

ADMINISTRATĪVĀ ATBILDĪBA TRAUKSMES CELŠANAS JOMĀ

Trauksmes celšanas likumā noteiktā administratīvā atbildība trauksmes celšanas jomā:

- **17. pants: par nelabvēlīgu seku radišanu trauksmes cēlējam, viņa radniekam vai saistītajai personai** (piemēro pamatā Valsts darba inspekcija un atsevišķos gadījumos Valsts policija);
- **18. pants: par apzinātu nepatiesu ziņu sniegšanu, izmantojot trauksmes celšanas mehānismu vai sniedzot informāciju publiski** (piemēro Valsts policija);
- **19. pants: par trauksmes celšanas traucēšanu vai mēģinājumu traucēt** (piemēro Valsts policija).

Valsts darba inspekcijā 2023. gadā tika uzsākts **viens administratīvā pārkāpuma process** saskaņā ar Trauksmes celšanas likuma 17. pantu – **par nelabvēlīgu seku radišanu**. Minētais administratīvā pārkāpuma **process izbeigts** 2024. gada janvārī, pamatojoties uz Administratīvās atbildības likuma 119. panta pirmās daļas 1. punktu (administratīvais pārkāpums nav noticis). Arī 2022. gadā Valsts darba inspekcija nevienu nesauca pie atbildības par nelabvēlīgu seku radišanu trauksmes cēlējam.

Valsts policijā 2023. gadā (tāpat kā 2022. gadā) neuzsāka **nevienu administratīvā pārkāpuma procesu** par Trauksmes celšanas likuma 17. pantā (nelabvēlīgu seku radišana), 18. pantā (nepatiesu ziņu sniegšana) vai 19. pantā (traucēšana) minētajiem pārkāpumiem.

Secināms, ka, līdzīgi kā iepriekšējos gados, **2023. gadā administratīvā atbildība trauksmes celšanas jomā praktiski netiek izmantota vai mēģinājumi to darīt paliek bez rezultāta**. Tai pašā laikā ir zināmi gadījumi, kad nelabvēlīgās sekas ir radītas un personas par to ir vērsušās Trauksmes celšanas likumā minētajās iestādēs. Iespējams, pagaidām maz tiek izmantota administratīvā atbildība par nelabvēlīgu seku radišanu trauksmes cēlējam, jo trauksmes cēlētāji primāri savu tiesību aizstāvību meklē tiesā, savukārt caur šo atbildību var tikt panākta seku radītāja sodīšana. Tāpat administratīvās atbildības statistika parāda, ka, iespējams, ir maz gadījumu, kad trauksmes celšanas mehānismus izmanto kāda cilvēka vai organizācijas diskreditēšanai.

BIEDRĪBU UN NODIBINĀJUMU ATBALSTS

Biedrība “Sabiedrība par atklātību – Delna” 2023. gadā izdeva divus metodiskos materiālus:

- **Vadlīnijas trauksmes cēlēju ziņojumu izskatīšanai.** Tajās skaidrots, kas atbildīgajām personām iestādēs, uzņēmumos un organizācijās jāņem vērā, izskatot saņemtos trauksmes cēlēju ziņojumus, saite: https://delna.lv/wp-content/uploads/2023/04/DELNA_TC_vadlinijas_2023.pdf
- **Rokasgrāmata trauksmes cēļam.** Atbilstoši jaunajam trauksmes celšanas regulējumam atjaunota 2021. gadā publicētā rokasgrāmata, saite: <https://delna.lv/wp-content/uploads/2023/11/A4-TC-Rokasgramata-2023.pdf>

2023. gada 29. novembrī notika Rokasgrāmatas trauksmes cēļam prezentācijas pasākums.

TRAUKSMES CELŠANAS REGULĒJUMA JAUTĀJUMI

2022. gadā tika pieņemts jauns Trauksmes celšanas likums, kā arī izdoti to pavadošie Ministru kabineta noteikumi, kas sīkāk aprakstīti 2022. gada pārskatā.⁸

Jaunajā Trauksmes celšanas likumā ir iestrādātas **direktīvas 2019/1937 prasības**. 2023. gadā turpinājās darbs kontekstā ar šo nesen lielākajā daļā Eiropas Savienības dalībvalstu transponēto direktīvu un tās mērķu sasniegšanu – notika gan sadarbība ar Eiropas Komisiju un citām Eiropas Savienības dalībvalstīm, gan arī skaidrojošs darbs Latvijas valsts institūcijām un sabiedrībai. Par Direktīvas 2019/1937 pārņemšanu atbildīgā institūcija ir Valsts kanceleja.

2023. gadā turpinājās jauninājumu ieviešana trauksmes celšanas regulējumā:

- uz iekšējo trauksmes celšanas sistēmu attiecinātas galvenās prasības, kas attiecināmas uz trauksmes cēlēju ziņojumu izskatīšanu valsts institūcijās (7. pants),
- definēta “atbildīgā persona” un “saistītā persona” (1. pants),
- paplašināts jomu uzskaitījums, kurās ir īpaši būtiski celt trauksmi, tostarp iekļautas direktīvas 2019/1937 darbības jomas (3. pants),
- atvieglojums vidējiem uzņēmumiem un pašvaldības institūcijām ar mazāk nekā 50 nodarbinātajiem – iespēja veidot **kopīgas** iekšējās trauksmes celšanas sistēmas (5. pants),
- nostiprināta iespēja ziņot elektroniski tīmekļvietnē www.trauksmescelejs.lv (6. pants),
- atgriezeniskā saite trauksmes cēļam papildināta ar trauksmes cēlēja informēšanu par konstatētajiem faktiem un pieņemto lēmumu vai veiktajām darbībām (7. pants),
- jauna administratīvā atbildība – par trauksmes celšanas traucēšanu (19. pants).

2023. gada nogalē aizsākts darbs saistībā ar **Trauksmes celšanas likuma īstenošanas ex-post izvērtējumu**. Mērķis ir veikt vispusīgu likuma ieviešanas, ietekmes un efektivitātes izvērtējumu piecos tā darbības gados – kopš 2019. gada 1. maija. Minētā izvērtējuma projekts 2024. gadā publicēts TAP portālā un pēc saskaņošanas tiks iesniegts izskatīšanai Ministru kabinetā.

⁸ Saeima 2022. gada 20. janvārī galīgajā lasījumā apstiprināja jauno Trauksmes celšanas likumu, un jaunais likums stājās spēkā 2022. gada 4. februārī. Ministru kabinets 2022. gada 8. februārī pieņēma noteikumus Nr. 96 "Noteikumi par Eiropas Savienības tiesību aktiem, par kuru pārkāpumiem ceļama trauksme vai kuros ir paredzēta cita ziņošanas kārtība".

SADARBĪBA AR CITĀM EIROPAS SAVIENĪBAS VALSTĪM

2022. Kā jau minēts, 2023. gadā Eiropas Savienībā turpinājās darbs kontekstā ar **Direktīvu 2019/1937** – gan nodrošinot tās transponēšanu Eiropas Savienības dalībvalstīs, gan arvien lielāku uzmanību pievēršot kopējas izpratnes stiprināšanai par šīs direktīvas prasībām un centieniem to vislabāk un vienveidīgi piemērot un īstenot praksē.

2023. gadā Eiropas Komisija vērsās Eiropas Savienības Tiesā pret 8 Eiropas Savienības dalībvalstīm – Čehiju, Vāciju, Igauniju, Spāniju, Itāliju, Luksemburgu, Ungāriju un Poliju –, jo tās nebija pārņēmušas Direktīvu 2019/1937 noteiktajā termiņā un nesniedza tam pietiekamu pamatojumu.⁹ Latvija šo direktīvu pārņēma 2022. gadā, līdz ar to Latviju neskar šādi tiesvedības un soda naudas riski.

Valsts kancelejas pārstāvji 2023. gada 3. oktobrī Briselē piedalījās **Eiropas Komisijas Direktīvas 2019/1937 ekspertu grupas**¹⁰ sanāksmē. Tajā liela vērība tika pievērsta apmācībām un vadlīnijām, tika prezentēta Latvijas, Īrijas, Lietuvas un Francijas pieredze. Sanāksmē Eiropas Komisija informēja par pasūtīto **atbilstības izvērtējumu** un pašas **Eiropas Komisijas ziņojumu** par Direktīvas 2019/1937 pārņemšanu, kas gaidāms 2024. gadā un tiks izskatīts Eiropas Parlamentā.

Viena no 2023. gada aktualitātēm, kas tika apspriesta minētajā sanāksmē, bija vēlme **paplašināt Direktīvā 2019/1937 minētās pārkāpumu jomas**, proti, attiecināt šajā direktīvā paredzēto aizsardzību arī uz citām jomām, par kurām potenciāli varētu celt trauksmi. Izstrādāti priekšlikumi par trim jaunām direktīvām, ar kurām vēlas grozīt Direktīvu 2019/1937. 2023. gadā Eiropas Komisija prezentēja dokumentu paketi demokrātijas aizsardzībai, kas ietvēra direktīvas projektu korupcijas novēršanai.¹¹ Divi citi priekšlikumi ir par direktīvām attiecībā uz Eiropas Savienības sankciju pārkāpumiem un – trešo valstu vārdā veiktas interešu pārstāvības pārredzamību. Tādēļ nākamajos gados jārēķinās ar grozījumiem Latvijas regulējumā, lai šos dokumentus pārņemtu (lai Direktīvā 2019/1937 ietvertu arī šīs trīs pārkāpumu jomas).

2023. gada 23. janvārī notika Eiropas Komisijas un Latvijas **divpusējā tikšanās** (*biletaral meeting*) par Direktīvas 2019/1937 pārņemšanu. Pēc tikšanās tika sagatavota un nosūtīta informācija Eiropas Komisijai, bet jūnijā pēc Eiropas Komisijas lūguma tika precizēta atbilstības tabula par šīs direktīvas pārņemšanu.

2023. gadā **Latvija pirmo reizi sniedza** Eiropas Komisijai **statistiku par trauksmes celšanu**. Turpmāk katru gadu līdz 15. maijam Eiropas Komisijai sniedzama statistika par Latvijā saņemtajiem trauksmes cēlēju ziņojumiem direktīvas 2019/1937 jomās.

Eiropas Komisijai katru gadu sniedzamās statistikas ietvars (Direktīvas 2019/1937 27. pants):

- kompetento iestāžu saņemto ziņojumu skaits;
- ziņojumu rezultātā uzsākto izmeklēšanu un tiesvedību skaits un to iznākums;
- nodarītā finanšu kaitējuma, ja tāds konstatēts, novērtējums un summas, kas atgūtas pēc izmeklēšanas un tiesvedības par ziņotajiem pārkāpumiem.

Anketas jautājumi ir plašāki – par ziņojumu skaitu un uz to pamata uzsākto izmeklēšanu un tiesvedību skaitu, kā arī par konstatēto finanšu kaitējumu.

Eiropas Savienības Trauksmes celšanas un integritātes atbildīgo institūciju tīkls NEIWA¹² 2023. gada 23.–24. martā Romā rīkoja **NEIWA ģenerālās asamblejas** sanākumi. Šajā sanāksmē tika apstiprināta NEIWA konstitūcija un ievēlēta valde, iezīmējot šā neformālā tīkla formalizāciju.

⁹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_703

¹⁰ Eiropas Komisijas ekspertu grupa par Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 23. oktobra Direktīvas (ES) 2019/1937 par to personu aizsardzību, kuras ziņo par Savienības tiesību aktu pārkāpumiem, pārņemšanu. Plašāka informācija: <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=en&groupId=3709>

¹¹ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par korupcijas apkarošanu (Proposal for a Directive on combating corruption, ES dokuments: COM/2023/234).

¹² NEIWA pilnais nosaukums angļu valodā ir Network of European Integrity and Whistleblowing Authorities.

Network of European Integrity and Whistleblowing Authorities (NEIWA)

**NEIWA ģenerālā asambleja
2023. gada 23. – 24. martā Romā**

34 iestādes no Eiropas Savienības dalībvalstīm

- **Ievēlēja NEIWA vadību:**

Priekšsēdētāja: Laura Valli, Itālijas pretkorupcijas iestāde ANAC

Priekšsēdētāja vietniece: Zuzanna Dlužošová, Slovērijas Trauksmes cēlēju aizsardzības birojs
Padomes locekļi: Īrijas un Spānijas (Valensijas un Katalonijas) iestāžu pārstāvji

- **Pieņēma NEIWA konstitūciju**
- **Pieņēma Romas deklarāciju:**

www.anticorruzione.it/-/neiwa-rome-declaration

2022. gada 23. septembrī attālināti notika NEIWA sanāksme par organizācijas iekšējo kārtību un finansēšanas iespējām.

Eiropas Komisijas ekspertu grupa un NEIWA ir vērtīgi Latvijas sadarbības ietvari, kas sniedz informāciju un tīklošanās iespēju, palīdzot gan efektīvāk pārņemt direktīvu 2019/1937, gan arī kopumā pilnveidot trauksmes celšanas mehānismu, izmantojot citu valstu labo praksi.

2023. gada 5.–7. decembrī Bratislavā, Slovērijā, notika konference “Trauksmes celšana Eiropā: no direktīvas līdz rīcībai”. Latviju šajā konferencē pārstāvēja Valsts kancelejas trauksmes cēlēju kontaktpunkta pārstāvis.

GALVENIE SECINĀJUMI

- 2022. 2023. gadā turpinājās Direktīvas 2019/1937 ieviešana Eiropas Savienības dalībvalstīs, stiprinot vienotu izpratni un pieeju efektīviem trauksmes celšanas kanāliem un trauksmes cēlēju aizsardzībai, kā arī paplašinot pieredzes apmaiņu starp Eiropas Savienības dalībvalstīm.
- Trauksmes cēlēju aktivitāte 2023. gadā palika iepriekšējā gada līmenī. 2023. gadā kompetentajās institūcijās kopā tika saņemti 386 iesniegumi un par 111 trauksmes cēlēju ziņojumiem tika uzsāktas turpmākas darbības.
- Visbiežāk iesniegumi un trauksmes cēlēju ziņojumi tika adresēti Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojam, Valsts ieņēmumu dienestam, Valsts darba inspekcijai, Valsts policijai, Prokuratūrai, Rīgas valstspilsētas pašvaldībai un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai.
- Vidēji par trauksmes cēlēju ziņojumiem tiek atzīta trešdaļa saņemto iesniegumu. Joprojām problemātisks ir liels neatzīto ziņojumu skaits, jo tie bijuši, piemēram, no audzēkņiem, vecākiem, pacientiem, kaimiņiem, par saimnieciskiem jautājumiem vai citādi neatbilstoši Trauksmes celšanas likumam. No tā secināms, ka jāveicina izpratne par trauksmes celšanu un cita veida ziņošanu par pārkāpumiem un sūdzībām.
- Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir pieaudzis trauksmes cēlēju ziņojumu izskatīšanas rezultātā uzsākto kriminālprocesu skaits, kā arī uzraudzības, kontroles vai revīzijas institūciju veikto pārbaužu skaits. Trauksmes cēlēju ziņojumi bijuši nozīmīgs informācijas avots administratīvo pārkāpumu procesu uzsākšanai.
- 2023. gadā trauksmes cēlēju ziņojumu izskatīšanas rezultātā biežāk piemērota atbildība (uzlikts sods) – 9 gadījumos (iepriekšējos gados – vidēji 3–4 gadījumos).
- 2023. gadā pieaudzis to gadījumu īpatsvars, kad trauksmes cēlēja ziņojumā norādītie fakti nav apstiprinājušies, – 58 gadījumos (2022. gadā – 40 gadījumos).
- Joprojām liels ir tādu gadījumu skaits, kad trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšanas rezultātā nevis kāds ir sodīts, bet ir sniegti ieteikumi, piemēram, iestādei vai uzņēmumam, parādot trauksmes celšanas preventīvo lomu (trauksmes cēlēja ziņojums kā savlaicīgs signāls par konstatēto problēmu).
- 2023. gadā īpaši pieaudzis ziņojumu skaits par korupciju, publiskajiem iepirkumiem un būvniecības drošību.
- Kopumā 2023. gadā skaidri dominēja trauksmes celšana par problēmām publiskajā sektorā –par amatpersonu rīcību, izšķērdēšanu, publiskajiem iepirkumiem, korupciju.
- Lai gan tiesās ir pieaudzis lietu skaits, kurās pieminēts Trauksmes celšanas likums, tas nav objektīvs rādītājs, jo sešas lietas ir par vienu un to pašu faktisko situāciju. Līdz ar to pēc būtības izskatīto lietu skaits 2023. gadā ir samazinājies. Iepazīstoties ar nolēmumiem, secināms, ka tiesvedības nav saistītas ar trauksmes celšanu kā tādu, bet gan ir ierosinātas citu apstākļu dēļ un Trauksmes celšanas likums tiek pieminēts tikai pastarpināti, un tas liek domāt, ka personas vēlas nepamatoti izmantot trauksmes cēlējiem noteikto aizsardzību.
- Jāuzkrāj precīzāki dati no tiesām par trauksmes cēlēju aizsardzību, tostarp par to, cik ir pēc būtības izskatītu lietu par nelabvēlīgām sekām trauksmes cēlējiem, kāds ir šo lietu iznākums un cik gadījumos trauksmes cēlējiem ir sniegta pagaidu aizsardzība. Lietu par nelabvēlīgām sekām skaits un iznākums ir starptautiski kritēriji, kas nepieciešami, lai vērtētu trauksmes celšanas regulējuma efektivitāti.
- Līdz šim nav izmantota iespēja piemērot administratīvo atbildību par pārkāpumiem trauksmes celšanas jomā, piemēram, par nelabvēlīgu seku radīšanu trauksmes cēlējam.

- 2023. gadā nedaudz palielinājās to gadījumu skaits, kad trauksmes cēlējiem sniegta juridiskā palīdzība. 2023. gadā Juridiskās palīdzības administrācija saņēma 5 pieprasījumus, un 3 gadījumos trauksmes cēlējam tika piešķirta juridiskā palīdzība.
- Jāveicina trauksmes cēlēju izpratne par nelabvēlīgajām sekām un iespējām aizsargāt savas tiesības šādu seku gadījumā, kā arī jāattīsta prasmes šīs aizsardzības garantijas izmantot.
- 2023. gadā palielinājās to iedzīvotāju skaits, kuri izmantoja iespēju ziņojumu iesniegt vienotajā trauksmes cēlēju tīmekļvietnē trauksmescelejs.lv. Kompetentās institūcijas no minētās vietnes saņēma kopskaitā 60 iesniegumus.
- 2023. gadā aizsākts nozīmīgs darbs saistībā ar vispusīgu Trauksmes celšanas likuma īstenošanas ex-post izvērtējumu, lai analizētu likuma mērķa sasniegšanu un iespējas uzlabot tā piemērošanas institucionālo risinājumu un trauksmes cēlēju aizsardzību. Minētais izvērtējums 2024. gadā ir nodots saskaņošanai un tiks iesniegts Ministru kabinetā.

